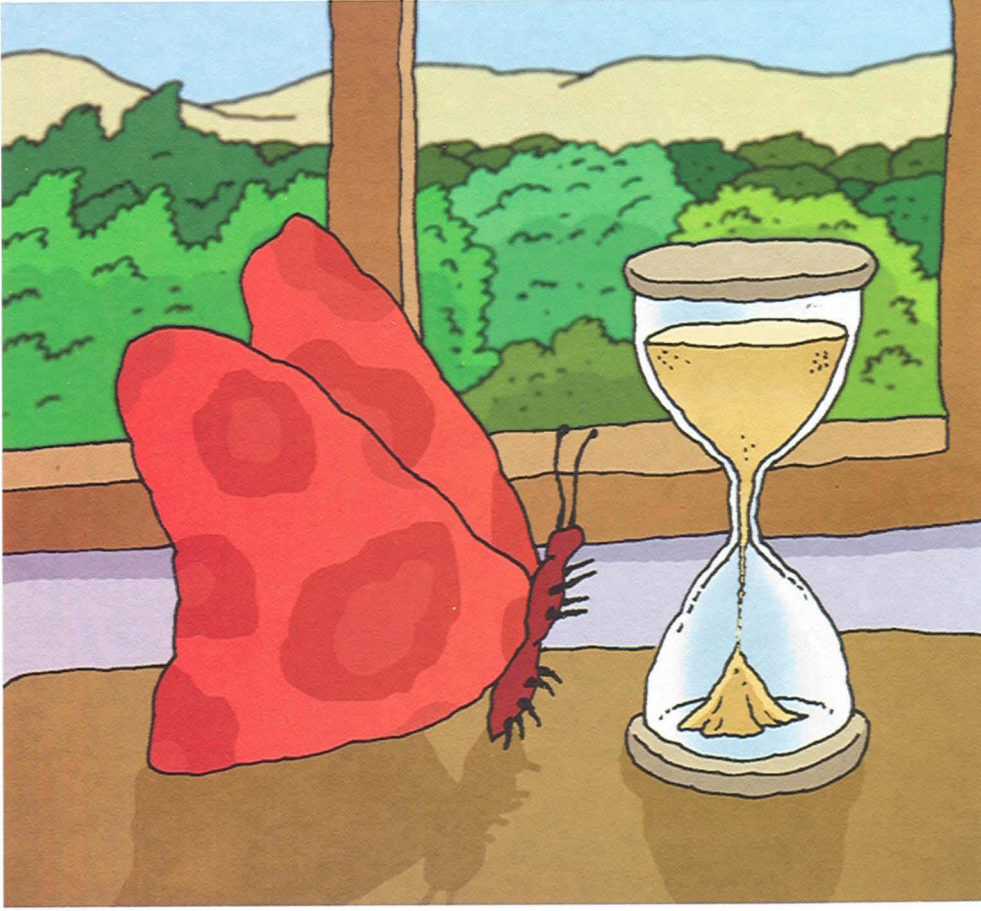

Güneş ve Su Saatleri

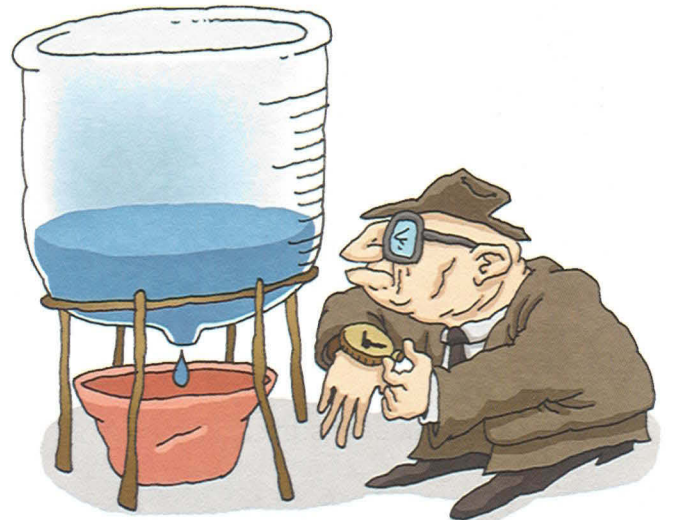
Güneş saatleriyle zaman şöyle ölçülürdü: Taşın yerdeki gölgesi, Güneş'in gökyüzündeki yüksekliğine, yani günün saatlerine göre yer değiştirir ve uzayıp kısalırdı. Bu gölgelere bakarak günü, öğleden önce ve öğleden sonra diye ikiye bölmek mümkün olurdu. Daha sonraları günü, taşın gölgesinin düştüğü yere çizilen çizgiler yardımıyla daha küçük parçalara bölen güneş saatleri icat edildi. MÖ 30'lu yıllarda Akdeniz çevresinde

Sabahleyin birden saatinizin alarmı çalıyor, uyanıyorsunuz. Uykulu uykulu saatin kaç olduğuna bakıyorsunuz. Okula gitmeniz gerek. Bunun için kalkıyorsunuz. Hazırlanmaya başlıyorsunuz. Hazırlanırken saate tekrar tekrar bakıyor, geç kalıp kalmadığınızı öğrenmek istiyorsunuz.

Gün boyunca hemen hepimiz birçok kez saatimize bakarız; çünkü, ne zaman uyanacağımızı, ne zaman yemek yiyeceğimizi, ne zaman yatacağımızı, kısacası yaşantımızı zamana göre düzenleriz.

Eski çağlarda insanlar, gün içinde zamanı tahmin edebilmek için Güneş'in doğuşunu ve batışını gözlerdi. Zamanı ölçmeye yarayan ilk araçlar, MÖ yaklaşık 3500 yılında icat edildi. Bunlar güneş saatleriydi. Güneş saatleri, günümüzde kullanılan saatlere pek benzemezdi. Bunlar, yere dikili, ince, yüksek, obelisk adı verilen bir tür anıtsal taşlardı.

13 farklı tür güneş saati kullanılıyordu. Ancak, Güneş battıktan sonra ya da havanın kapalı olduğu günlerde güneş saatlerinden yararlanmak olanaksızdı.

Eski zamanlarda, zamanı ölçmek için kullanılan başka bir araç da su saatleriydi. Bunlar, suyun bulunduğu kabın dibindeki bir delikten belirli bir süre içinde boşalması ilkesine göre çalışırdı. Kaptaki su boşalırken, kabın çeperindeki su düzeyini gösteren çizgilere bakılırdı. Böylece saatin kaç olduğu bu çizgilerden anlaşıldı. Başka tür bir su saatiyse, dibinde bir delik bulunan metal bir kapla içi su dolu daha büyük bir kaptan oluşurdu. Başlangıçta içi boş olan metal kap, içinde su bulunan büyük kabın içine konur, sonra da bu metal kap yavaş yavaş suyla dolardı. Belli bir süre sonra da bu kap suya batardı. Bu tür su saatleri günümüzde Kuzey Afrika'nın bazı bölgelerinde halen kullanılmaktadır.

Suyun akışı düzgün ve her zaman aynı olmaz. Bu yüzden bu saatlerin zamanı doğru olarak göstermesi güçtür. Ancak, eski zamanlarda, gökbilim gibi bilimlerle uğraşanlar dışında, insanların günlük yaşantısında zamanı tam olarak bilme, bugün bizim için olduğu kadar önemli değildi. Eski uygarlıklar daha çok tarıma dayalıydı. Bu nedenle mevsimlerin değişmesi onlar için daha önemliydi. O dönemlerde saatler, insanların ne zaman çalışıp ne zaman dinleneceklerine karar vermelerine yarardı. Ne var ki sonraları insanlar çalıştıkları sürelerle göre para kazanmaya başladılar.

Böyle olunca zamanın ölçülmesinin de önem kazandığı düşünülüyor.

Günümüzde saatler bize ne yapacağımızı saat saat, hatta dakika dakika anımsatır. Büyükanнемimizin evindeki büyük, sarkaçlı saat, oturma odamızdaki duvar saati, kol saatimiz... Bütün saatler zamanın saniye, dakika ve saat adını verdiğimiz birimlerini "sayarlar". 60 saniyenin bir dakika, 60 dakikanın da bir saat ettiğini biliyoruz. 24 saatin toplamının bir gün ettiğini de.

Şimdi bu yazıyı okumaya ara verin, saatinize bakmadan pencereden dışarıya bakın. Sonra da saatin kaç olduğunu tahmin etmeye çalışın. Tahmininiz ne kadar doğru? Saatin kaç olduğunu tahmin etmeye çalışırken hangi ipuçlarını kullandınız? Sizin de saate hiç bakmadan yemek saatinin geldiğini anladığınız oluyor mu? Nasıl anlıyorsunuz?

Hafta sonu ve yaz tatillerinde saatimize bakmak aklımıza pek gelmez. Niçin? Peki ya, eğlenceli bir şeyler yaparken zamanın neden çabucak geçiverdiğini; ama, sıkıcı bir şeylerle uğraşırken de geçmek bilmediğini hiç düşündünüz mü acaba?

Aslı Zülâl
Resimleme: Yiğit Özgür